

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

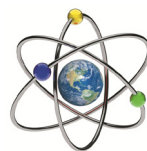
№3(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 170 sahifa,
16-mart, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish	18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiologik yondashuv (gandbolchilar misolida).....	23
G. A. Valiyeva	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari	27
Suyunova Surayyo Ulash qizi	
Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish	31
Israilova Xusnida Adilovna	
Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish	37
Raximova Feruza Najmiddinovna	
Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari	46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna	
Velosiped haydashning afzalliklari.....	49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi	
Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане	54
Мирзакбарова Севда Бахиддиновна	
Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari.....	58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna	
Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ.....	62
Рахмонова Бахтигул Пайзилловна	
Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi	65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi	
Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari.....	71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi	
Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish ..	76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich	
Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili	83
Ismoilova N. Z.	
Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni.....	87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati	91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi	
Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi	95
Jurayeva Zulayxo Islomovna	
Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida).....	102
Islamova Difuza Dilshodovna	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni	107
Begmatova Nasiba Mengnarovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi	112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li	
Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades	118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna	
Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida)	122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi	
Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli	125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich	
Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi	128
N. Q. Mamasidova	
Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan reflektiv yondashuv (7-9-sinflar misolida)	131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanaliyevna	
Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash	134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari	137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi	140
N. Sh. Miryusupova	
Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari	143
Olimova Aziza Abdullayevna	
Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari	147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi	
Talabalarning psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari	150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich	
Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi	154
Sadatov Chori Xolmuradovich	
Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati	158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulkakimova Gulziyba Ziyatdinovna	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi	162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish	165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi	
Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта	168
Пак Диана Александровна	

KATTA GURUH TARBIYALANUVCHILARIDA KASB HAQIDAGI DASTLABKI TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISH METODIKASINI INNOVATSION EKOTIZIM SHAROITIDA TAKOMILLASHTIRISH

Uralova Fotima Baxtiyor qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini
qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti
tayanch doktranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarining katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida kasbiy tasavvurlarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari o'rganilib, raqamli texnologiyalar, STEAM yondashuvi, interfaol o'yinlar hamda integrativ ta'lim elementlariga asoslangan samarali metodik model ishlab chiqilgan. Tajriba-sinov ishlari natijalari taklif etilgan metodikaning amaliy samaradorligini tasdiqlab, tarbiyalanuvchilarning kasblarga nisbatan qiziqishi, bilim darajasi va ijtimoiy faolligi sezilarli darajada oshganligini ko'rsatdi. Tadqiqot xulosalari maktabgacha ta'lim amaliyotida kasbga yo'naltirish faoliyatini innovatsion asosda tashkil etishda muhim metodik tavsiyalar sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, katta guruh tarbiyalanuvchilari, kasbga yo'naltirish, kasbiy tasavvurlar, innovatsion ekotizim, pedagogik metodika, raqamli texnologiyalar, STEAM yondashuvi, interfaol o'yinlar.

Abstract: This article analyzes the issues of improving the methodology for forming initial ideas about professions among children in the senior groups of preschool educational organizations within an innovative ecosystem. The study examines the psychological and pedagogical foundations for developing professional awareness and proposes an effective methodological model based on digital technologies, the STEAM approach, interactive games, and elements of integrative education. The results of the experimental work confirm the practical effectiveness of the proposed methodology and demonstrate a significant increase in children's interest in professions, their knowledge base, and social activity. The conclusions of the study serve as methodological recommendations for organizing career guidance activities in preschool education on an innovative basis.

Key words: preschool education, senior preschool group, career guidance, professional awareness, innovative ecosystem, pedagogical methodology, digital technologies, STEAM approach, interactive games.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования методики формирования первоначальных представлений о профессиях у детей старших групп дошкольных образовательных организаций в условиях инновационной экосистемы. В исследовании анализируются психолого-педагогические основы развития профессиональных представлений и предлагается эффективная методическая модель, основанная на цифровых технологиях, STEAM-подходе, интерактивных играх и элементах интегративного обучения. Результаты экспериментальной работы подтверждают практическую эффективность предложенной методики и показывают значительное повышение интереса детей к профессиям, расширение их знаний и рост социальной активности. Выводы исследования могут служить методическими рекомендациями по организации профориентационной деятельности в практике дошкольного образования на инновационной основе.

Ключевые слова: дошкольное образование, старшая группа дошкольников, профориентация, профессиональные представления, инновационная экосистема, педагогическая методика, цифровые технологии, STEAM-подход, интерактивные игры.

KIRISH

Jahon miqyosida ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning jadallashuvi, mehnat bozorida kasblar tarkibining tezkor yangilanib borishi hamda raqamli texnologiyalarning ta'lim sohasiga chuqur kirib kelishi shaxsni kasbiy jihatdan shakllantirish jarayoniga yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Mazkur jarayonning muhim bosqichlaridan biri sifatida maktabgacha ta'lim tizimida bolalarda kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Ayniqsa, katta guruh (5–6 yosh) tarbiyalanuvchilarida kasbiy qiziqishlarning paydo bo'lishi, ijtimoiy rollarni anglash va mehnat faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishi kelgusidagi ongli kasb tanlash jarayonining poydevorini tashkil etadi.

Psixologik-pedagogik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yosh davrida bolaning bilish faolligi, tasavvur doirasi va emotsional idroki yuqori darajada rivojlanadi. Aynan shu davrda kasblar haqidagi sodda, ammo mazmunli bilimlar o'yin faoliyati, muloqot va kuzatishlar orqali samarali o'zlashtiriladi. Shu sababli kasbiy tasavvurlarni shakllantirish jarayoni bolalarning yosh xususiyatlariga mos, tizimli va metodik jihatdan puxta tashkil etilishi zarur.

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar, jumladan, davlat ta'lim standartlarining yangilanishi, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda raqamli ta'lim muhitini yaratish masalalari ushbu tadqiqotning dolzarbligini yanada oshirmoqda. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innovatsion ekotizimni shakllantirish orqali ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, tarbiyalanuvchilarda kasbga oid bilim va ko'nikmalarni samarali rivojlantirish imkoniyatlari kengaymoqda.

Innovatsion ekotizim tushunchasi ta'lim jarayonida raqamli resurslar, pedagogik innovatsiyalar, ta'lim subyektlari o'rtasidagi hamkorlik, shuningdek, oila va jamiyat bilan integratsiyani o'z ichiga olgan yaxlit tizim sifatida namoyon bo'ladi. Bunday muhitda kasbiy tasavvurlarni shakllantirish an'anaviy suhbat va ko'rgazmalilik bilan cheklanib qolmay, balki raqamli didaktik o'yinlar, multimediali materiallar, STEAM yondashuv elementlari, rolli va syujetli o'yinlar orqali amalga oshiriladi. Natijada bolalarda kasblarning ijtimoiy ahamiyati, mehnat jarayonining mazmuni va kasbiy faoliyatga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi. Shu bilan birga, amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasi yetarlicha tizimlashtirilmagan, innovatsion ekotizim imkoniyatlaridan foydalanish esa fragmentar xarakterga ega. Bu holat mazkur yo'nalishda ilmiy asoslangan, zamonaviy talablarga mos metodikani ishlab chiqish va takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Yuqoridagilardan kelib chiqib, ushbu maqolada katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etish, samarali metodik model ishlab chiqish hamda uning pedagogik samaradorligini tajriba-sinov asosida asoslash maqsad qilib qo'yildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish muammosi pedagogika, psixologiya va maktabgacha ta'lim metodikasi fanlarining kesishgan nuqtasida joylashgan bo'lib, mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar asosan shaxs rivoji, ijtimoiylashuv va mehnat tarbiyasi masalalariga bag'ishlangan. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasbiy tasavvurlarni erta yoshdan shakllantirish shaxsning keyingi hayotida kasbiy yo'nalganlik va mehnatga munosabatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Psixologiya fanida L.S. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi maktabgacha yoshdagi bolalarda kasbiy tasavvurlarni shakllantirishning nazariy asosini tashkil etadi. Olimning fikricha, bolalar ijtimoiy tajribani kattalar va tengdoshlar bilan hamkorlikda o'zlashtiradi, bu jarayonda o'yin yetakchi faoliyat sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. A.N. Leontev va D.B. Elkonin tadqiqotlarida ham o'yin faoliyati orqali ijtimoiy rollarni, jumladan, kasbiy rollarni o'zlashtirish bolaning shaxsiy rivojlanishida muhim omil sifatida ko'rsatib o'tilgan.

Kasbiy yo'naltirish masalalarini o'rgangan E.A. Klimov kasb tanlashning psixologik mexanizmlarini tahlil qilib, kasbiy tasavvurlar shakllanishi kasbiy o'zini anglashning dastlabki bosqichi ekanini ta'kidlaydi. Uning qarashlariga ko'ra, kasb haqidagi dastlabki bilimlar shaxsda mehnatga ijobiy munosabat va kasbiy motivatsiyani rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv maktabgacha yosh davrida kasbiy tarbiyaning muhimligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Pedagogika fanida maktabgacha ta'limda kasbga yo'naltirish masalalari N.K. Golub, O.A. Kononko, T.S. Komarova, L.A. Paramonova kabi olimlar tomonidan o'rganilgan. Ularning tadqiqotlarida bolalarda kasbiy tasavvurlarni shakllantirishda integrativ yondashuv, ya'ni ta'lim, tarbiya va rivojlantirish jarayonlarining uzviy bog'liqligi asosiy tamoyil sifatida qaraladi. Ayniqsa, syujetli-rolli o'yinlar, mehnat faoliyati elementlari va ko'rgazmali metodlarning samaradorligi ilmiy asoslab berilgan.

Zamonaviy xorijiy tadqiqotlarda (J. Heckman, L. Katz, K. Sylva) erta bolalik davrida shakllangan ijtimoiy va kognitiv ko'nikmalar kelgusidagi ta'lim muvaffaqiyati va kasbiy moslashuvga bevosita ta'sir ko'rsatishi isbotlangan. Ushbu tadqiqotlar maktabgacha ta'limda kasbiy tasavvurlarni shakllantirish masalasining strategik ahamiyatga egaligini ko'rsatadi.

So'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda innovatsion ta'lim muhiti va ekotizim tushunchalari keng qo'llanilmoqda. Ta'lim ekotizimi masalalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda (M. Fullan, A. Hargreaves) innovatsion ekotizim ta'lim subyektlari o'rtasidagi samarali hamkorlik, raqamli texnologiyalar va pedagogik innovatsiyalar integratsiyasi sifatida talqin etiladi. Maktabgacha ta'lim tizimida bunday ekotizim kasbiy tasavvurlarni shakllantirish uchun yangi didaktik imkoniyatlar yaratadi. Mahalliy tadqiqotlarda esa maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar, xalq hunarmandchiligi, oilaviy mehnat an'analari orqali kasbiy tarbiya berish masalalari yoritilgan. O'zbekistonlik olimlar bolalarda kasbga nisbatan hurmat va qiziqishni shakllantirishda milliy-madaniy komponentning ahamiyatini alohida ta'kidlaydilar. Biroq ushbu tadqiqotlarda innovatsion ekotizim sharoitida kasbiy tasavvurlarni shakllantirish metodikasini kompleks yondashuv asosida takomillashtirish masalasi yetarlicha yoritilmagan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy adabiyotlarda kasbiy tasavvurlarni shakllantirishning nazariy asoslari keng yoritilgan bo'lsa-da, katta guruh tarbiyalanuvchilari uchun innovatsion ekotizim imkoniyatlariga tayangan, tizimli va amaliyotga yo'naltirilgan metodikalar yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Mazkur holat ushbu maqolada ilgari surilayotgan tadqiqot yo'nalishining ilmiy yangiligi va dolzarbligini asoslaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, u zamonaviy pedagogik tadqiqot metodologiyasining asosiy tamoyillariga tayangan holda amalga oshirildi. Tadqiqot jarayonida tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan va integrativ yondashuvlar uyg'unligi ta'minlandi.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini L.S. Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi nazariyasi, A.N. Leontev va D.B. Elkoninning faoliyat va o'yin nazariyalari, E.A. Klimovning kasbiy yo'naltirish konsepsiyasi, shuningdek, ta'limda innovatsion ekotizimni shakllantirishga oid zamonaviy pedagogik qarashlar tashkil etdi. Ushbu nazariy yondashuvlar maktabgacha yoshdagi bolalarda kasbiy tasavvurlarni shakllantirish jarayonining psixologik va pedagogik mexanizmlarini ilmiy asoslash imkonini berdi.

Tadqiqotda qo'llanilgan metodlar quyidagi guruhlariga ajratildi: nazariy, empirik va matematik-statistik metodlar. Nazariy metodlar doirasida pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlar tahlili, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Ushbu metodlar orqali kasbiy tasavvurlarni shakllantirishning mavjud holati, muammolari va rivojlanish istiqbollari aniqlandi.

Empirik metodlar sifatida pedagogik kuzatish, suhbat, anketa, diagnostik topshiriqlar hamda tajriba-sinov ishlari qo'llanildi. Pedagogik kuzatish orqali tarbiyalanuvchilarning kasblarga bo'lgan qiziqishi, rolli o'yinlardagi faolligi va muloqot jarayonidagi munosabatlari tizimli ravishda o'rganildi. Suhbat va anketa metodlari tarbiyachilar hamda ota-onalarning kasbiy tarbiya jarayoniga munosabatini aniqlashga xizmat qildi. Diagnostik topshiriqlar yordamida tarbiyalanuvchilarning kasb haqidagi dastlabki bilim, tushuncha va tasavvurlar darajasi belgilandi.

Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda tashkil etildi: aniqlovchi, shakllantiruvchi va nazorat bosqichlari. Aniqlovchi bosqichda katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi mavjud tasavvurlar darajasi aniqlanib, boshlang'ich diagnostik ma'lumotlar to'plandi. Shakllantiruvchi bosqichda innovatsion ekotizimga asoslangan metodika amaliyotga joriy etildi. Mazkur bosqichda raqamli didaktik o'yinlar, syujetli-rolli o'yinlar, STEAM elementlari, multimediali taqdimotlar va ota-onalar bilan hamkorlikdagi mashg'ulotlardan foydalanildi. Nazorat bosqichida esa tajriba natijalari qayta diagnostika qilinib, dastlabki ko'rsatkichlar bilan taqqoslandi.

Olingan empirik ma'lumotlarni tahlil qilishda matematik-statistik metodlardan foydalanildi. Xususan, foizli taqqoslash, o'rtacha ko'rsatkichlarni aniqlash va dinamik tahlil usullari yordamida taklif etilgan metodikaning samaradorligi baholandi. Natijalar jadval va diagrammalar orqali vizual ifodalandi.

Tadqiqot jarayonida etik tamoyillarga qat'iy rioya qilindi, tarbiyalanuvchilarning yosh va individual xususiyatlari inobatga olindi hamda ta'lim jarayoni maktabgacha ta'lim davlat standartlari talablariga muvofiq tashkil etildi. Shu tariqa, qo'llanilgan metodologiya katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirishning ilmiy asoslangan va amaliy jihatdan samarali modelini yaratish imkonini berdi.

1-jadval: Tajriba va nazorat guruhlarida kasbiy tasavvurlar shakllanganlik darajasi (foizlarda)

Darajalar	Tajriba guruhi (boshlang'ich)	Tajriba guruhi (yakuniy)	Nazorat guruhi (boshlang'ich)	Nazorat guruhi (yakuniy)
Yuqori daraja	18 %	46 %	17 %	23 %
O'rta daraja	42 %	44 %	43 %	45 %
Past daraja	40 %	10 %	40 %	32 %

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, tajriba guruhida yuqori darajadagi kasbiy tasavvurlar ulushi 28 foizga oshgan, past darajadagi ko'rsatkichlar esa 30 foizga kamaygan. Bu holat innovatsion ekotizimga asoslangan metodikaning samaradorligini yaqqol namoyon etadi. Raqamli va interfaol metodlar bolalarning idrokini faollashtirib, kasblarni nafaqat nomlash, balki ularning mehnat jarayoni va ijtimoiy ahamiyatini tushunishga yordam berdi. Nazorat guruhida esa yuqori darajadagi o'sish atigi 6 foizni tashkil etib, past darajadagi ko'rsatkichlar sezilarli darajada saqlanib qolgan. Bu an'anaviy yondashuvlar kasbiy tasavvurlarni shakllantirishda yetarli darajada samarali emasligini ko'rsatadi. Olingan natijalar L.S. Vygotskiy va D.B. Elkoninning o'yin faoliyati orqali ijtimoiy tajribani o'zlashtirish haqidagi nazariy qarashlarini tasdiqlaydi. Shuningdek, innovatsion ekotizim sharoitida tashkil etilgan ta'lim muhiti tarbiyalanuvchilarning mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qilgani aniqlandi.

2-jadval: Innovatsion ekotizim sharoitida katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasining tarkibiy-tahliliy modeli

Tarkibiy komponentlar	Mazmuni	Qo'llanilgan innovatsion vositalar	Kutilayotgan pedagogik natijalar
Maqsadli komponent	Tarbiyalanuvchilarda kasb haqidagi dastlabki bilim, qiziqish va ijobiy munosabatni shakllantirish	Kompetensiyaviy yondashuv, kasbga yo'naltirilgan maqsadlar	Kasblarga ongli qiziqishning shakllanishi
Mazmuniy komponent	Kasblar turlari, mehnat jarayonlari, kasblarning jamiyatdagi o'rni	Multimediali taqdimotlar, videoroliklar	Kasblar haqidagi bilimlar doirasining kengayishi
Faoliyatli komponent	O'yin, muloqot va amaliy faoliyat orqali kasblarni o'zlashtirish	Syujetli-rolli o'yinlar, STEAM elementlari	Amaliy tasavvurlar va faol ishtirokning ortishi
Metodik komponent	Ta'lim jarayonini tashkil etish shakl va usullari	Interfaol metodlar, raqamli didaktik o'yinlar	Ta'lim jarayonining samaradorligi
Innovatsion muhit	Ta'lim subyektlari o'rtasidagi hamkorlik	Raqamli platformalar, ota-onalar bilan hamkorlik	Ijtimoiylashuv va kommunikativ ko'nikmalar
Baholash komponenti	Kasbiy tasavvurlar darajasini aniqlash	Diagnostik topshiriqlar, kuzatish	Rivojlanish dinamikasini aniqlash

Ushbu analitik jadvalda innovatsion ekotizim sharoitida katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasining asosiy tarkibiy komponentlari tizimli tahlil qilindi. Jadvalda maqsad, mazmun, faoliyat, metodika, innovatsion muhit va baholash elementlari o'zaro uzviy bog'liqlikda yoritilib, har bir komponentning pedagogik vazifalari va kutilayotgan natijalari aniq ko'rsatib berildi. Mazkur jadval metodikaning konseptual asoslarini ochib berib, uni maktabgacha ta'lim amaliyotiga joriy etishda ilmiy-metodik yo'riqnoma vazifasini bajaradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot natijalari katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirishning pedagogik samaradorligini aniqlashga qaratildi. Tajriba-sinov ishlari maktabgacha ta'lim tashkilotlarining katta guruhlarida o'tkazilib, tajriba va nazorat guruhlarida shakllantirildi. Aniqlovchi bosqich natijalari tahlili shuni ko'rsatdiki, tajriba va nazorat guruhlarida tarbiyalanuvchilarning kasb haqidagi dastlabki tasavvurlari darajasi deyarli bir xil bo'lib, ularning aksariyatida kasbiy bilimlar parchalangan va yuzaki xarakterga ega edi. Tarbiyalanuvchilar ko'proq kundalik hayotda uchraydigan kasblarni nomlash bilan cheklanib, ularning mehnat mazmuni va ijtimoiy ahamiyatini yetarli darajada anglamasliklari aniqlandi. Ushbu holat kasbiy tasavvurlarni shakllantirish jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish zaruratini ko'rsatdi.

Shakllantiruvchi bosqichda tajriba guruhida innovatsion ekotizimga asoslangan metodika joriy etildi. Ushbu metodika doirasida raqamli didaktik o'yinlar, syujetli-rolli o'yinlar, STEAM elementlari, multimediali taqdimotlar hamda ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etilgan mashg'ulotlar tizimli ravishda amalga oshirildi. Natijada

tarbiyalanuvchilarning kasblarga nisbatan qiziqishi sezilarli darajada oshib, ularning kasbiy faoliyatni emosional jihatdan qabul qilish darajasi yuqoriladi. Tarbiyalanuvchilar kasblarning jamiyat hayotidagi o'zni va ahamiyatini anglay boshlaganliklari kuzatildi.

Nazorat bosqichi natijalari tahlili tajriba guruhida kasbiy tasavvurlar shakllanganlik darajasining ijobiy dinamikasini ko'rsatdi. Yuqori darajadagi ko'rsatkichlarning keskin oshishi va past darajadagi ko'rsatkichlarning kamayishi innovatsion metodikaning samaradorligini tasdiqladi. Aksincha, nazorat guruhida an'anaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar natijasida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmadi. Olingan natijalar ilmiy-nazariy qarashlar bilan solishtirilganda, L.S. Vygotskiyning ijtimoiy muhit va o'yin faoliyati orqali rivojlanish haqidagi g'oyalari, D.B. Elkoninning syujetli-rolli o'yinlar nazariyasi hamda E.A. Klimovning kasbiy yo'naltirish konsepsiyasini amaliy jihatdan tasdiqladi. Innovatsion ekotizim sharoitida tashkil etilgan ta'lim muhiti tarbiyalanuvchilarning bilish faolligi, muloqot madaniyati va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishga xizmat qilgani aniqlandi. Muhokama jarayonida shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etilgan faoliyatlar tarbiyalanuvchilarning kasbiy tasavvurlarini mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qilgani ta'kidlandi. Bu holat kasbiy tarbiyaning faqat ta'lim muassasasi doirasida emas, balki oila va jamiyat bilan uzviy bog'liqlikda olib borilishi zarurligini ko'rsatadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari innovatsion ekotizimga asoslangan metodikaning katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirishda yuqori pedagogik samaradorlikka ega ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi hamda mazkur yo'nalishda olib boriladigan keyingi tadqiqotlar uchun mustahkam zamin yaratdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish masalasiga bag'ishlandi. Tadqiqot jarayonida kasbiy tasavvurlarni shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari tahlil qilinib, zamonaviy ta'lim talablari va maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanish xususiyatlariga mos metodik yondashuv ishlab chiqildi. Tajriba-sinov ishlari natijalari innovatsion ekotizimga asoslangan metodikaning pedagogik samaradorligini tasdiqladi. Xususan, raqamli didaktik o'yinlar, syujetli-rolli o'yinlar, STEAM elementlari va ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etilgan mashg'ulotlar tarbiyalanuvchilarning kasblarga nisbatan qiziqishini oshirib, ularning kasbiy faoliyat mazmunini anglash darajasini sezilarli darajada yaxshiladi. Tadqiqot davomida yuqori darajadagi kasbiy tasavvurlar ulushining ortishi va past darajadagi ko'rsatkichlarning kamayishi mazkur metodikaning amaliy ahamiyatini yaqqol namoyon etdi. Shuningdek, tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tizimida kasbga yo'naltirish ishlarini innovatsion ekotizim asosida tashkil etish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Ta'lim muassasasi, oila va jamiyat hamkorligiga tayangan holda tashkil etilgan pedagogik jarayon bolalarning ijtimoiylashuvi, muloqot madaniyati va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Xulosa qilib aytganda, taklif etilgan metodika katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi hamda maktabgacha ta'lim amaliyotiga joriy etish uchun ilmiy-metodik tavsiya sifatida foydalanilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotskiy L.S. Bola psixologiyasi. – M.: Pedagogika, 2018.
2. Leontev A.N. Faoliyat, ong, shaxs. – M.: Politizdat, 2019.
3. Elkonin D.B. Maktabgacha yosh psixologiyasi. – M.: Prosveshcheniye, 2020.
4. Klimov E.A. Kasbiy yo'naltirish psixologiyasi. – M.: Akademiya, 2020.
5. Golub N.K. Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Kiev: Osvita, 2021.
6. Kononko O.A. Shaxsga yo'naltirilgan maktabgacha ta'lim. – Kiev: Slovo, 2021.
7. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2021.
8. Heckman J. The Economics of Early Childhood Development. – Chicago: University of Chicago Press, 2020.
9. O'zbekiston Respublikasi. Maktabgacha ta'lim davlat standarti. – Toshkent, 2023.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta'limni rivojlantirishga oid qarorlari va farmonlari. – Toshkent, 2022–2024.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.